

יולי 2002

דף מידע מספר 184 בנושאים כלכליים:

מצבו של המשק הישראלי והשוואה בינלאומית

רקע

המשק הישראלי נמצא בפרשת דרכים. כמדי שנה בתקופה זו מתקבלות החלטות לגבי המדיניות הכלכלית לשנה הקרובה. כתוצאה מכך, נקבעת גם מסגרת התקציב, גודל הגרעון ויעדי הצמיחה לשנת 2003. בשנת 2001 באותה תקופה היו הערכות אופטימיות בנוגע להתפתחותו של המשק לקראת שנת 2002 והציפיה הייתה לצמיחה של כ-4% לפחות. במהרה התברר כי ציפיות אלו היו אופטימיות מידי והתעורר צורך דחוף לערוך שינויים מהותיים בתקציב המדינה לשנת 2002 לקראת סוף שנת 2001. אישור התקציב בוצע באיחור והתבסס על התחייבות מפורשת של האוצר לערוך בו ריסון פיסקלי. בעקבות התחייבות זו הוריד הנגיד ב-23/12/2001 את הריבית ב-2%. הצעדים הפיסקליים לא בוצעו ואף אושרו בכנסת חוקים פופוליסטיים אשר הגבירו את הציפיה להתרחבות גדולה יותר בגרעון, שעשוי היה להסתכם בכ-20 מיליארד ש"ח, דהיינו כ-5% מהתמ"ג.

כתוצאה מכך, המשק התקרב למשבר פיננסי שמצא את ביטויו בפיחות מואץ וגידול מתמיד בהוצאה הממשלתית. התהליך נעצר אחרי נקיטת שורה של צעדים הבאים לצמצם את גודל הגרעון ומבוססים בעיקר על גידול בנטל המיסוי. בנוסף, ההוצאה ליעדים חברתיים ולביטחון לא נעצרה בטווח הקצר על אף התוכנית הכלכלית. לעומת זאת, ההקצאות התקציביות להשקעות בענפי משק לתעשייה ולבינוי ירדו.

מכיוון שהצעדים בתחום הפיסקלי לא באים לידי ביטוי בצמצום הגרעון בטווח הקצר (למעט אולי העלאת המע"מ ב-1%) נאלץ בנק ישראל לעלות את הריבית לרמה שהייתה קיימת עוד לפני אישורו של תקציב המדינה לשנת 2002 ואף גבוה מזה.

כתוצאה מהתהליכים הנ"ל ברור, איפוא, כי על מנת להמשיך ולשמור על יציבות המחירים ושער החליפין המדיניות הממשלתית חייבת להמשיך לרסן את ההוצאה הממשלתית מעבר לקיצוצים שהוחלט עליהם במהלך המחצית הראשונה של שנת 2002.

צוות ההיגוי
ד"ר יוסי ביילין, יו"ר
ח"כ מיכאל איתן
ח"כ יוסי כץ
ד"ר וינפריד וייט

חברי צוות ההיגוי בעבר
יו"ר ראשון,
הנשיא חיים הרצוג ז"ל
יו"ר שני, מר חיים י. צדוק
השגריר ד"ר יהודה לנקרי

בחסות:
קרן פרידריך אברט
משה קורניק

Steering Committee
Dr. Yossi Beilin, Chair
Mr. Michael Eitan, MK
Mr. Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit

Former members of the steering committee
Former Chair,
The Late President
Chaim Herzog
Former Chair,
Mr. Haim J. Zadok
Dr. Yehuda Lankry,
Ambassador

Sponsors:
Friedrich Ebert Stiftung
Moshe Kornik

במקרה זה הגרעון בשנת 2002 יסתכם עדיין בכ-5% מהתוצר אך יש סיכוי (תחת ההנחה הנ"ל) כי בשנת 2003 תהיה ירידה של כ-2% מהתמ"ג בגודל הגרעון. לפי התחזית האינפלציה תיסתכם בשנת 2003 בכ-2% ותישמר יציבות בשער החליפין. יחד עם זאת, אין לצפות לגידול של ממש בתמ"ג שיעור הצמיחה עשוי להגיע לכ-1.5%, דהיינו, גידול שלילי לנפש של כ-0.5% בשנת 2003.

לצד יעדי המדיניות בתחום הייצוב נראה כי יש להתחשב במגמות הצפויות בתחום שוק העבודה. קצב הגידול במספר המועסקים במהלך שנת 2002, שהוא כ-0.5%, אינו תואם את קצב הגידול של כוח העבודה שמסתכם בכ-2.6%. לפי התחזית ובהנחה כי המדיניות הפיסקלית והמוניטרית המרסנת תמשך שיעור הבלתי המועסקים מכוח העבודה האזרחי עשוי להגיע לכ-12%-11% בתחילת 2003 שהם כ-300 אלף בלתי מועסקים. יתר על כן, שנת 2003 תהיה שנה של בחירות כלליות ומוניציפליות. בתקופה זו אין לצפות לריסון נוסף בתקציבים הציבוריים היכולים להקל על מצוקת האבטלה.

לפיכך, דרושים צעדי מדיניות נוספים על מנת לצמצם את הלחצים הנובעים משוק העבודה ועשויים לערער על היציבות בתחום המחירים, שער החליפין וגודל הגרעון בתקציב המדינה.

הערכת מצב המשק הישראלי בהשוואה בינלאומית¹

מדד האווירה הכלכלית בעולם ממשיך להשתפר ברבעון השני של שנת 2002 ומגיע ל-104.7 - נקודות אך מצוי עדיין מתחת לרמת השיא של המחצית השנייה של שנת 1999 (117.2 נקודות).

באותה תקופה חל שיפור בהערכת המצב הכלכלי של ישראל לעומת הרבעון הקודם. יש לזכור כי מדד המצב הכלכלי בישראל (מדד זה נע בין 1 ל-9) הגיע ברבע הראשון של שנת 2002 לשפל המדרגה, אז דורג מצבה הכלכלי של ישראל בציון 1. הרבע השני מצביע על שיפור מסוים במצבה הכלכלי הנוכחי. כמו כן, הערכת המצב לשישה החודשים הקרובים הינה חיובית יותר בהשוואה לרבע הקודם. שער החליפין של הדולר מעורך מעט מעל ערכו לעומת השקל. מאידך הנתונים הנ"ל טרם מצביעים על רמת הערכה חיובית של המשק הישראלי שהייתה קיימת באמצע שנת 2000 - אז עמד מדד הערכות המצב הכלכלי בישראל על 8.2.

¹ מדי רבעון נערך סקר מקיף בהשתתפות 833 מומחים מ-79 מדינות על מצב המשק בהשוואה בינלאומית. המכון הישראלי למחקר כלכלי וחברתי מבצע את הסקר עבור ישראל והוא קשור למכון IFO למחקר כלכלי בגרמניה. מכון IFO מרכז ומפרסם את המידע באופן קבוע מדי רבעון. כל מומחה מספק תחזית כלכלית בנוגע למדינה שלו ולשאר מדינות העולם בנושא אינפלציה, אבטלה, צמיחה כלכלית, סחר בינלאומי, שוק ההון ועוד.

מדד ציון הערכת המצב הכלכלי בישראל על ידי מומחים בהשוואה בינלאומית

רבעון	מצב כלכלי נוכחי*	מצב כלכלי בשנה האחרונה*	מצב כלכלי ל-6 החודשים הקרובים*	יצוא והיקף סחר לחודשים הבאים*	ריבית לטווח הקצר לחודשים הקרובים*	שער החליפין ביחס לדולר**	שער הדולר לעומת כלל המטבעות ל-6 החודשים הקרובים**
1999 I	5.0	5.0	5.0	7.0	1.0	3.0	7.0
1999 II	4.0	3.0	7.0	6.0	1.0	3.0	7.0
1999 III	3.7	9.0	9.0	5.0	3.7	3.7	3.7
1999 IV	5.0	9.0	9.0	6.0	5.0	3.0	8.0
2000 I	5.0	9.0	9.0	9.0	1.0	5.0	7.0
2000 II	5.0	8.0	5.0	6.0	3.0	3.0	6.0
2000 III	8.2	9.0	6.6	9.0	4.2	4.2	7.4
2000 IV	5.0	3.0	6.0	2.0	3.0	6.0	5.0
2001 I	5.0	2.0	4.0	2.0	2.0	3.0	9.0
2001 II	5.0	3.0	4.0	3.0	3.0	5.0	8.0
2001 III	3.7	1.0	3.7	2.3	3.7	3.7	7.7
2001 IV	4.0	1.0	4.0	4.0	5.0	5.0	8.0
2002 I	1.0	1.0	7.0	7.0	5.0	5.0	9.0
2002 II	2.6	5.0	7.0	7.4	4.2	7.0	4.9

* 1=ציון הכי נמוך/גרוע, 9=ציון הכי גבוה, שיפור משמעותי
 ** 1=מתחת לערך, 9=מעל לערך